

nevezi. Ám ezen apró portrék, még ha elnagyoltak is, alkalmasak arra, hogy a történelem személyesebb olvasatának lehetőségét felvessék. Ehhez nyújtanak segítséget a kultúráról és a mindennapokról szóló kisebb szövegrészek, illetve a nagykövetként hazánkban eltöltött évek személyes benyomásaiból építkező szakaszok is. Bryan Cartledge műve nem csupán a hazánk iránt érdeklődők, de a kívülállók véleménye felé fokozott figyelemmel fordulók számára is hasznos olvasmány.

ZSOLNAI GYÖRGY

(Fordította Bánki Vera, Officina Kiadó, Budapest, 2008, 608 oldal, 7500 Ft)

Szekfű Gyula és nemzedéke a magyar történetírásban

A 20. század első felének történetész-generációja jelentős szerepet játszott a honi történettudomány fejlődésében. Többen közülük nemcsak a szűkebb szaktudományban voltak és vannak jelen, hanem erős szellemi hatásuk kimutatható a kulturális életben is.

Az említett tudósgeneráció legismertebb alakja kétségkívül Szekfű Gyula. Halálának 50. évfordulóján, 2005 októberében rendezték a róla szóló konferenciát egykori alma matere, az Eötvös

Collegium falai között. Az itt elhangzott előadások szerkesztett változatát jelentette meg 2007-ben az Argumentum Kiadó.

A szokásos helyszűke miatt természetesen csak néhány tanulmány bemutatására van lehetőség. Az első Gergely András *Szekfű Gyula és a „Harmadik Magyarország” irónemzedéke* című munkája, amely a történész és a népi mozgalom kapcsolatát elemzi. Gergely már a nyolcvanas években írt egy nagyon érdekes tanulmányt Szekfű és Németh László kapcsolatáról, s itt korábbi elgondolásait terjeszti ki a népi írókhoz való viszonyára. A szerző szerint Szekfű tudományos és közéleti munkásságával a hivatalos, az „első Magyarország” pozícióját védelmezte, amely szemben állt a népi mozgalommal, ezért a közöttük lévő ellentét egyszerűen kibékíthetetlen volt. Sokan vitatkoznak Gergely azon megállapításával, hogy Szekfű tudományos arisztokratizmusa miatt utasította el a népiek felvetéseit, illetve hogy konzervativizmusának eszmei alapja a 19. századi pozitivistá felfogás, amely rögeszmésen hisz az objektív igazságban.

Ujváry Gábor *A végtelenben újra találkoznak* című tanulmányában fontos kérdéssel foglalkozik: Hóman Bálint és Szekfű kezdetekben párhuzamos, később szétváló életútját, munkásságát elemzi. Kétségtelen, hogy Szekfűt nem érthetjük

igazán, ha nem ismerjük kettejük viszonyát. A tanulmány feltárja fiatalkori indulásuk párhuzamait, majd későbbi együttműködésüket az ikonná vált *Magyar történet* vagy az *Egyetemes történet* szerkesztése idején. Fontos megállapításokat tesz Ujváry Hóman németellenességével kapcsolatban. Erre leginkább a harmincas években megjelent *Königreich Ungarn* című kötet kiadása körüli bonyodalmak mutatnak rá. Dokumentumok bizonyítják, hogy a történész sok esetben fellépett a német tudományos és politikai expanzió ellen. A tanulmány szerzője részletesen foglalkozik az 1943-as Hóman–Szekfű összetűzéssel is. Véleménye szerint bár Szekfű azzal vádolta Hómant, hogy végtelenül és visszavonhatatlanul belekeveredett a politikába, ő jóval inkább politikus alkat volt. Bár a megállapítás, amely szerint Szekfű munkáiban sokkal inkább érvényesítette az aktuális szempontokat, mint egykori szerzőtársa, sokak szerint vitatható, Ujváry igyekszik alaposan alátámasztani érvelését.

Őze Sándor *Szekfű Gyula török koros munkássága* című tanulmányában helyesen állapítja meg, hogy Szekfű *A száműzött Rákóczi*tól kezdve alakította ki egészen egyedi koncepcióját. Gondolati rendszeré-

ben minden olyan szándék, amely a törökkel való szövetségekötést propagálta, csak negatív lehet, bár kisebb módosulások megfigyelhetők. Őze szerint Szekfű álláspontja, melyet rengetegen támadtak, alapjaiban nem változott. Csak helyeselhető, hogy a szerző hosszasan idézi Szűcs Jenő 1966-os elemzését a *Mi a magyar* című kötetéről, pontosabban Szekfű tanulmányáról. Megdöbbentő, hogy az az ember, aki a nemzeti problematikával kapcsolatos vitában a fogalom részletes tisztázásának szándékával lépett fel, milyen elképesztő fogalmi zűrzavart keltett. Szintén dicséretes, hogy Őze foglalkozik azzal is, hogy az 1970-es években felnőtt fiatal nemzedék hogyan került szembe a török kor erdélyi koncepcióját kutató idősebb generációval.

A kis könyvben érdekes tanulmányok kaptak helyet, de nem a konferencia összes résztvevőjének előadása. Bizonyára még teljesebb képet kaphatna a téma iránt érdeklődő olvasó, ha az összes előadó tanulmánya szerepelhetett volna.

TULOK PÉTER

(Szerkesztette Paksá Rudolf,
Argumentum Kiadó – Eötvös József
Collegium, Budapest, 2007,
198 oldal, 1500 Ft)

